

FORMULE DE... IMPOLITEȚE ÎMPRUMUTATE

CANTEMIR Grigore, dr., conf.

(Universitatea de Stat «A. Russo» din Bălți)

Mult timp, sub influența limbii ruse, în adresarea către o persoană mai în vârstă sau căreia îi purtăm respect, se întrebuița formula: prenume + nume patronimic. În limba rusă, aceasta era o formulă a stilului oficial, care a pătruns pe teritoriul basarabean odată cu dezvoltarea relațiilor de

prietenie cu Rusia¹: „Cum, de obicei, relațiile în afara familiei semnifică, în același timp, și ieșirea în afara stilului familiar, așa-numita nomenclatură dublă capătă, cel mai des, și o anumită nuanță stilistică. Astfel apare în rusă prenumele + patronimicul” [Степанов, 174].

Adresarea prin nume + patronim apare în toate textele literare și chiar în vorbirea curentă:

– *S-a oprit tot la dumneavoastră, Tamara Alexandrovna?* (A. Busuioc, p.168).

Așa cum sufixele date nu sînt specifice limbii române, deoarece „patronimicul format de la prenumele tatălui cu ajutorul sufixelor rusești *-ovici, -ovna, -evici, -evna* nu se folosește” [Norme..., 60], ele au fost excluse din uz, adresarea reducîndu-se, în unele acte oficiale și „în mintea” demnitarilor care perfectează aceste acte, la formula de tipul: *Maria Ion, Nicolae Vasile* etc.

N. Dabija remarcă, în cazul dat, că „o p a c o s t e a n o a s t r ă (s.n. – Gr. C.) este interpretarea greșită a formulelor de adresare: influențați de limba rusă, noi includem patronimicul în prenume și zicem, în loc de *Maria Ivanovna*, cum am tot zis *doamna Maria Ion* (ca și cum aceasta ar fi și femeie și bărbat) sau *Mircea Ion* (ca și cum părinții i-ar fi pus două nume)” [Dabija, 1]. Recunoaștem că există nume duble, însă la cele feminine: *Maria Magdalena, Ana Maria*. Nu găsim însă, în cadrul acestora, nici un element de genul masculin de tipul *Maria Ion*. Reiese că formula dată apare ridicolă în adresarea către o persoană de sex feminin, deoarece nu pot fi asociate, în nici un fel, două prenume de genuri diferite.

Să admitem totuși că vom putea primi replica „Dar există nume duble pentru bărbați ca *Mircea Ion*, ea nu poate fi ridicolă”. Desigur, în cazul dat nu avem nici o remarcă ce ar putea nega un nume dublu pe care părinții au vrut să-l poarte feciorul lor. Dar am vrea să știm cum se va explica atunci numele dublu format din două elemente denumite prin același prenume *Ion Ion, Vasile Vasile?* Oare părinții au vrut să-și numească copilul cu un astfel de prenume? Credem că nu. Așa că nu există nici o explicație pentru a apăra această adresare greșită și ridicolă de multe ori, pe care Maria Cosniceanu o susține în articolul citat ca pe o formulă specifică limbii române din arealul glotonimic basarabean. Ea susține că „în actele de stare civilă, unde e necesară o identificare riguroasă, apare

---

¹„Поскольку общение за пределами семьи обычно одновременно означает и выход за пределы фамильно-родственного стиля речи, то двойное именование приобретает чаще всего и особую стилистическую окраску. Таковы в русском языке имена -отчества: Иван Иванович, Анна Петровна.

formula alcătuită din trei elemente: prenume, patronim și nume de familie, în care patronimicul se scrie la nominativ: *Dionisie Constantin Mereacre, Viorica Mircea Brăduleț* sau poate fi redată și prin inițială *Dionisie C. Mereacre, Viorica M. Brăduleț*” [Cosniceanu, 72]. Cercetătoarea mai afirmă că această formulă, cu trei elemente, nu este o adoptare a celei rusești (cum am încercat noi să explicăm mai înainte) cu patronimul în – *ovici, -evici*, ci că „a luat naștere din formula populară *Gheorghe a lui Petrea Moraru* prin omitere, în scopul comodității și al conciziei, a articolului genitival” [Ibidem, 72].

Așadar, formula s-a redus la *Gheorghe Petru Moraru*. Credem că cercetătoarea Maria Cosniceanu, din unele considerații patriotice, nu a dorit să accepte evoluția acestei formule pe baza celei rusești și a încercat să dea o nouă explicație a întrebuițării acesteia pe teritoriul Basarabiei, dar aceste investigații ale dumneaei nu au nici un rost, deoarece „în limba română corectă apare doar folosirea prenumelui și numelui *Maria Caldare*, și nu *Maria Ion Caldare*” [Dabija, 1].

Din păcate, mai auzim și azi în familiile de intelectuali că soții se adresează unul altuia, mai ales în prezența persoanelor străine, cu *Maria Ivanovna și Ivan Petrovici*, ca nu cumva „să-și știrbească autoritatea” în fața vecinilor și oaspeților.

O altă problemă de acest gen este topica în cadrul structurii: nume + prenume sau prenume + nume. Ordinea de succesiune a celor două nume (de familie și botez) nu este identică la toate popoarele. Se consideră că modelul predominant este cel al structurii: prenume + nume: *Radu Ionescu*, ceea ce justifică prezența elementului de compunere *pre-* la termenul ce indică numele de botez. Nume cunoscute ale culturii europene justifică această aserțiune *William Shakespeare, Carlo Coldoni, Lev Tolstoi, Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri etc.*

De fapt, se operează cu ambele variante. Prima (nume + prenume) este folosită în listele alfabetice, actele oficiale și alte documente, pe când a doua (prenume + nume) este pentru celelalte situații. În esență însă, este vorba de o folosire abuzivă a variantei întâi, care „trebuie văzută ca o formulă de excepție pentru ocazii speciale. Numai sub această rezervă *pre-nume* poate fi acceptat în poziția de *post-nume*” [Gruiță, 108].

Nu se poate nega utilitatea acestei inversiuni topice în administrație, pentru o identificare rapidă și exactă. Din păcate, s-a ajuns la o suprasolicitare a variantei administrative, la un abuz care poate avea efecte negative asupra individului.

Începînd de la grădiniță, dar mai ales la gimnaziu și liceu, elevul este „chemat” ca la catalog și se prezintă, de altfel, tot așa, lucru ce i se fixează în memorie, anume că el este Ionescu Vasile (nu Vasile Ionescu). Pe cînd marile personalități ale neamului sînt Mihai Eminescu, Ion Creangă (nu Eminescu Mihai sau Creangă Ion)¹¹. După cum vedem, varianta admin. strativă are un efect negativ, cel de depersonalizare. Condițiile peiorative ale acestei sintagme au fost sesizate și valorificate în presă, în discursuri politice etc.

Așadar, tînărul trebuie să știe, cît mai devreme, că el este o individualitate distinctă, un unicat, că este Vasile Ionescu, nu Ionescu Vasile sau Ionescu, pur și simplu, un nume oarecare, inserat la litera „I”. Pentru aceasta, chiar din școală, ar fi bine să se evite utilizarea sintagmei administrative, numind copiii în ordinea firească: (prenume + nume).

În puținele pagini care ni s-au rezervat, ne-am referit nu atît la impolitețe în sensul strict depreciativ al cuvîntului, cît, mai ales, am atras atenția asupra unor formule care, conform bunei noastre intenții, ar trebui să exprime respectul nostru pentru persoanele cărora ne adresăm, dar care, ne dăm bine seama, au o conotație peiorativă, mai cu seamă în mintea sănătoasă a celor care gîndesc românește, și pot leza amorul propriu al celui care intuieste aceste valori negative. Cunoaștem că orice om este o personalitate distinctă și, în convorbire, trebuie să fim atenți la ceea ce spunem, ce facem, pentru a nu pune în defavor personalitatea interlocutorului. Să încercăm să menajăm interlocutorul, astfel păstrîndu-ne intactă autoritatea.

Резюме

*Около 200 лет в Молдове было принято обращение к старшим по имени-отчеству, между тем национальными формами надо признать слова: **domnule, doamnă** (господин, госпожа).*

Referințe bibliografice

- 1) Maria Cosniceanu, *Funcțiile sociale ale numelor de persoane* // Limbă și Literatură Moldovenească, 1989, nr. 3, p. 71-72.
- 2) Nicolae Dabija, *Nume de împrumut* // Literatură și Arta, 1995, 17 august, p. 1.
- 3) George Gruică, *Gramatica normativă*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1994.
- 4) *Norme ortografice, ortoepice și de punctuație ale limbii române*, Chișinău, Editura Lumina, 1991.
- 5) Степанов Ю. С. *Французская стилистика*. - М.: Высшая школа, 1965.

---

¹¹ Cum încerca să glumească domnul Ion Ețcu, numindu-i, în „cea de-a doua limbă de stat”, Mihail Gheorghievici și Ivan Stepanovici.